ΠΑΝΤΙΣΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

Ηρακλής Χριστοφορίδης – Σταύρος Σκεύος

Ο Βασίλης Μηνακάκης, ηγετικό στέλεχος του ΝΑΡ, στο βιβλίο του που κυκλοφόρησε πρόσφατα (εκδόσεις ΚΨΜ) καταπιάνεται με την εξέταση του Γαλλικού Μάη του 1968. Παρουσιάζει εκτενές υλικό (άρθρα, μαρτυρίες, βιβλία κ.λπ.) πολλών που τον έζησαν ή πρωταγωνίστησαν, με αναφορές στα γεγονότα, στο οικονομικό και κοινωνικό, πολιτικό και ιδεολογικό περιβάλλον, στην στάση των πολιτικών δυνάμεων (αστικές και ρεφορμιστικές, κεντριστικές και επαναστατικές), στη θέση του Μάη στο παγκόσμιο επαναστατικό κίνημα. Μια τέτοια εργασία είναι ασφαλώς αξιέπαινη και ενδιαφέρουσα, ιδιαίτερα για τη συζήτηση ανάμεσα σε όσους αναφέρονται στον επαναστατικό μαρξισμό και στο εργατικό κίνημα.

Από ’κει και πέρα (όπως άλλωστε είναι φυσικό) τα πολιτικά συμπεράσματά του Β. Μηνακάκη δίνουν και ένα στίγμα στη συζήτηση και τις αντιπαραθέσεις για την επαναστατική στρατηγική, είτε ιστορικά είτε στη σημερινή επικαιρότητα. Σ’ αυτή την κριτική μας, εξετάζουμε μερικά απ’ αυτά τα συμπεράσματα, τα πιο χτυπητά, που έχουν καίρια σημασία για την επαναστατική στρατηγική.**1**

Το πιο βασικό τέτοιο συμπέρασμα, που διατρέχει όλο το βιβλίο, είναι η διαπίστωση ότι ο Μάης αποτέλεσε «ένα γιγάντιο ‘κρας τεστ’ και για την Αριστερά κάθε απόχρωσης: για τα –τότε αλλά και στη συνέχεια– ‘ορθόδοξα’ φιλοσοβιετικά κομμουνιστικά κόμματα, για εκείνα που έκαναν τα πρώτα βήματά τους στον ευρωκομμουνισμό, για τα μαοϊκά και τροτσκιστικά, αλλά και για τα αναρχικά και ελευθεριακά ρεύματα. Πολλά από αυτά τα κόμματα και ρεύματα βρέθηκαν στον ‘αφρό’ του κινήματος, άρα συνδέονται με τις αντιφάσεις, τα όρια, την κατάληξή του… κανένα δεν κατάφερε να ανταποκριθεί στις προκλήσεις των καιρών. Η κριτική που ασκείται στα επίσημα κομμουνιστικά κόμματα –βάσιμη εν πολλοίς– δεν μπορεί να λειτουργήσει ως υποκατάστατο αυτής της διαπίστωσης και της δικής τους αναγκαίας αυτοκριτικής» (σελ. 330–331).

Πρόκειται για μια αρκετά ξεκάθαρη διατύπωση της συνηθισμένης από παλιότερα θέσης στο χώρο του ΝΑΡ περί της αποτυχίας συνολικά όλων των ιστορικών ρευμάτων του κομμουνιστικού κινήματος. Μια θέση πολύ επιφανειακή, με πάρα πολλά κενά και προβλήματα, που γίνονται ιδιαίτερα εμφανή και στο βιβλίο του Β. Μηνακάκη.

Ο ρόλος του ΚΚ Γαλλίας

Το πρώτο ζήτημα είναι ότι ο Β. Μηνακάκης υποβαθμίζει σοβαρά τον αντεπαναστατικό ρόλο του ΚΚΓ στον Μάη, όπου ήταν από τους πιο αποφασισμένους και αποφασιστικούς στυλοβάτες του αστικού καθεστώτος, αν όχι ο πιο καθοριστικός. Να χαρακτηρίζεις πολιτικά αυτή την στάση με την φράση ότι το ΚΚΓ, ανάμεσα και αυτό σε πολλές άλλες δυνάμεις και περίπου όμοια μ’ αυτές, «δεν κατάφερε να ανταποκριθεί», δεν είναι άλλο παρά σιωπηρό συγχωροχάρτι στον σταλινικό ρεφορμισμό.

Αυτό φαίνεται καθαρά και σ’ ένα άλλο απόσπασμα, όπου ο Β. Μηνακάκης, αφού έχει παραθέσει πολλά χαρακτηριστικά του εκφυλισμού του ΚΚΓ**2** (της συνολικής φυσιογνωμίας του, όπως ο ίδιος λέει) και της στάσης του στον ίδιο το Μάη, μάλιστα αφού έχει κάνει τη σύνδεσή τους με αντίστοιχα του ΚΚΕ, διατυπώνει το εξής εκπληκτικό: «… προβάλλονται συχνά οι ευθύνες του ΚΚΓ ή η στάση άλλων μικρών οργανώσεων κομμουνιστικής ή μη αναφοράς. Υπήρχαν και ήταν τεράστιες οι ευθύνες – ειδικά του κομμουνιστικού κόμματος και της CGT. Αλλά το να αποδίδεται η εξέλιξη του Μάη μόνο στον ‘προδοτικό ρόλο’ του ΚΚΓ είναι μεν ‘βολικό’, δεν συνιστά όμως ουσιαστική απάντηση» (σελ. 134–135).

Επομένως, για τον Β. Μηνακάκη, ο προδοτικός ρόλος του ΚΚΓ δεν μπαίνει παρά σε εισαγωγικά. Που σημαίνει ότι το ΚΚΓ μπορεί να ήταν οτιδήποτε άλλο (ανεπαρκές, να είχε τεράστιες ευθύνες κ.λπ.), μπορεί αυτή η στάση του να πήγαζε απ’ την συνολική φυσιογνωμία

του, δεν ήταν όμως αντεπαναστατικό και προδοτικό!

Διαβάζουμε π.χ. αλλού: «Δεν ήταν εύκολες οι επιλογές του ΚΚΓ εκείνη την περίοδο. Προβληματίστηκε η ηγεσία του, σύμφωνα με τις μαρτυρίες, για την στάση που θα κρατούσε το κόμμα... Εντέλει, απέναντι στους εργάτες κυριάρχησαν η προσπάθεια χειραγώγησης, ο περιορισμός σε οικονομικές διεκδικήσεις και η εκτόνωση, ενώ απέναντι στους φοιτητές υψώθηκαν τείχη» (σελ. 212–213). Θαρρεί κανείς πως ναι μεν αυτό ήταν «εντέλει» το αποτέλεσμα, αλλά... αλλά, μήπως φαίνεται ήταν ανοιχτά και άλλα ενδεχόμενα για το ΚΚΓ; Μήπως φαίνεται η ηγεσία του θα μπορούσε να έχει επιλέξει κάποια διαφορετική γραμμή; Μήπως «εντέλει» θα μπορούσε να έχει δράσει και επαναστατικά – κατά κάποιον μαγικό τρόπο; Αυτό σημαίνει αντί για μια στέρεα πολιτική ανάλυση να πιστεύει κανείς στην τύχη ή στα θαύματα. Μένει να αναρωτιέται κανείς: Τελικά, ήταν ή δεν ήταν ρεφορμιστικό το ΚΚΓ; Έχει ή δεν έχει αυτός ο πολιτικός χαρακτηρισμός μια αποφασιστική σημασία για το ποια είναι η στάση ενός τέτοιου κόμματος, ιδιαίτερα σε γεγονότα όπως ο Μάης;

Και αλλού: «Για την πεισματική άρνηση της CGT να υιοθετήσει τον όρο και τη μορφή της γενικής απεργίας έχει γίνει μεγάλη συζήτηση. Ειδικά από ορισμένα ρεύματα τα οποία ενίοτε μοιάζει να αποδίδουν στη γενική απεργία σχεδόν μυθικό ρόλο ή να τη θεωρούν ως την –υποχρεωτική ή/και νομοτελειακή– πύλη προς την επανάσταση. Το ΚΚΓ είχε λόγους που δεν χρησιμοποίησε αυτόν τον όρο – αναφέρθηκαν ήδη μερικοί. Είναι όμως προφανές ότι στη Γαλλία υπήρχε στην πράξη μια κατάσταση που προσομοίαζε με γενική απεργία, και μάλιστα οργανωμένη ‘από τα κάτω’ και με καταλήψεις. Αποδείχτηκε όμως ότι το ζήτημα κρινόταν σε τελευταία ανάλυση αλλού...» (σελ. 226). Πρωτοφανής λογική! Επειδή το ζήτημα κρινόταν τελικά στο επίπεδο της εξουσίας (δηλ. αν το κίνημα θα μπορούσε να φτάσει στο σημείο να θέσει ζήτημα εξουσίας και υποκειμενικά – βλ. παρακάτω), επειδή η γενική απεργία υπήρχε ήδη ντε φάκτο, γι’ αυτό «σε τελευταία ανάλυση» δεν φαίνεται να είναι και τόσο σημαντικό ότι το ΚΚΓ και η CGT δεν κήρυξαν ανοιχτά αυτή τη γενική απεργία! Όμως τη γενική απεργία το ΚΚΓ και η CGT δεν την κήρυξαν απόλυτα συνειδητά, γιατί σύμφωνα με τα ίδια τα λεγόμενά τους ισοδυναμούσε με επανάσταση. Ακριβώς δηλαδή γιατί ήταν ρεφορμιστές ως το κόκκαλο, μέσα σε μια κατάσταση όπου είχε δημιουργηθεί κενό εξουσίας και όπου η κήρυξη της γενικής απεργίας θα έδινε ίσως μια αποφασιστική ώθηση για την ανάπτυξη του κινήματος σε ανώτερο επίπεδο, για να κινηθεί προς την ανοιχτή διεκδίκηση της εξουσίας.

Αρκεί να φανταστεί κανείς ένα μέλος του ΝΑΡ που π.χ. μέσα σε γεγονότα παρόμοιας κλίμακας στην Ελλάδα (ή και πιο απλά στις συνθήκες του «κοινωνικού πολέμου» 2010–2012) θα χαρακτήριζε ως λιγάκι δευτερεύουσα τη μη κήρυξη γενικής απεργίας απ’ τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία, επειδή «σε τελική ανάλυση» το ζήτημα ήταν η εργατική

πολιτική εξουσία και επειδή (πράγματι) δεν λύνει ως δια μαγείας όλα τα προβλήματα πολιτικής και τακτικής μόνο ένα σύνθημα π.χ. για Γενική Πολιτική Απεργία! Βέβαια, σε μια τέτοια περίπτωση αυτός ο αγωνιστής θα βρισκόταν σε πλήρη σύμπλευση με το ΚΚΕ, που με «επιχειρήματα» ανάλογου επιπέδου κινητοποίησε ό,τι είχε και δεν είχε ενάντια στην ορμητική άνοδο των αγώνων το 2010–2012 (βλ. παρακάτω), με μόνη έγνοια του πώς θα κλείσει το ρήγμα πιο γρήγορα, πώς θα επιστρέψουμε πιο ανώδυνα σε μια αστική/μνημονιακή «κανονικότητα». Αλλά γι' αυτό θα επανέλθουμε.

Σε ένα άλλο σημείο διαβάζουμε σχετικά με τις αντιπαραθέσεις στο εσωτερικό του κινήματος τον Μάη: «Όλοι εναντίον όλων; – με το ΚΚΓ πρώτο! Σε μια τόσο σημαντική καμπή, αλλά και στις επόμενες κρίσιμες μέρες. [σημ.: μετά τη νύχτα των οδοφραγμάτων στις 10 Μάη 1968] Είναι μία ακόμη εκδήλωση της ασθένειας πολλών ριζοσπαστικών και αριστερών ρευμάτων να προτάσσουν, ακόμη και σε κρίσιμες στιγμές, τον μεταξύ τους εμφύλιο, βάζοντας σε δεύτερη μοίρα την αναμέτρηση με τον ταξικό αντίπαλο» (σελ. 159–160). Λες και το ΚΚΓ στόχευε κανέναν ταξικό αντίπαλο ή στην ανατροπή του καπιταλισμού! Στην πραγματικότητα, αυτός που εξαπέλυσε έναν τέτοιο «εμφύλιο», απόλυτα συνειδητά, ήταν το ίδιο το ΚΚΓ, βρίζοντας χυδαία όλη την επαναστατική πρωτοπορία «γκρουπούσκουλα», «προβοκάτορες», «υπόκοσμο», «τυχοδιώκτες» κ.ο.κ. στη διαπασών του αστικού τύπου. Αυτό δεν ήταν τυχαίο ή επειδή ξεστράτισε ή κάποια μεταφυσική ασθένειά του, αλλά οφείλεται στη λύσσα του (τεράστιου) γραφειοκρατικού μηχανισμού του ΚΚΓ να υπερασπιστεί μέχρι τέλους το αστικό καθεστώς και τα δικά του προνόμια μέσα σ' αυτό. Είναι πασίγνωστο (το αναφέρει αλλού ο ίδιος ο Β. Μηνακάκης) ότι το ΚΚΓ έφτανε μέχρι να δικαιολογεί την καταστολή ενάντια στην άκρα αριστερά ή και να καλεί ανοιχτά σ' αυτή τους μηχανισμούς και τις συμμορίες της «τάξης» του γκολικού καθεστώτος.

Πρόκειται για τεράστια σύγχυση (αν όχι συγκάλυψη) γύρω από τη φύση ενός σκληρού ρεφορμιστικού μηχανισμού, όπως το ΚΚΓ – που τελικά η λειτουργία του δεν είναι άλλη από το να υπερασπίζεται τον καπιταλισμό. Αυτή την στοιχειώδη αλήθεια ξέχασε ή καταχώνιασε κάτω από αξεδιάλυτες αναζητήσεις ο Β. Μηνακάκης. Να αρνείσαι να χαρακτηρίσεις ρητά μια δύναμη όπως το ΚΚΓ αντεπαναστατική, ότι προδίδει την υπόθεση της εργατικής τάξης και του σοσιαλισμού, και απλώς να ισχυρίζεσαι ότι η πρακτική του οφείλονταν σε θεωρητικά και πολιτικά λάθη, σημαίνει να υποτιμάς τον ρόλο της γραφειοκρατίας και των ιδιαίτερων κοινωνικών συμφερόντων της, στο τέλος τέλος να παίρνεις διαζύγιο από τον Ιστορικό Υλισμό.**3**

Όπως καταλαβαίνει κανείς, ένα παρόμοιο συγχωροχάρτι στο ΚΚΓ (διά της εξίσωσής του με όλους τους άλλους στην «αποτυχία» και την «ανεπάρκεια») έχει μια κρίσιμη πολιτική

σημασία στο σήμερα, μέσα στις συνθήκες των Μνημονίων και ιδιαίτερα απέναντι στο ΚΚΕ.

Διδάγματα για την επαναστατική πολιτική – Το Μεταβατικό Πρόγραμμα στον Μάη

Η δεύτερη ιδιαίτερα αδύναμη και προβληματική τοποθέτηση του Β. Μηνακάκη είναι αυτή που αφορά πιο ειδικά στην υποτιθέμενη «ανεπάρκεια» στον Μάη του τροτσκιστικού ρεύματος, το οποίο εκφραζόταν κυρίως μέσα από τις νέες δυνάμεις των λίγων εκατοντάδων, πολύ νεαρών αγωνιστών της JCR (Κομμουνιστική Επαναστατική Νεολαία – διαγραμμένη από το ΚΚΓ από το 1965, επηρεαζόταν ισχυρά από την 4η Διεθνή και τον Ερνέστ Μαντέλ) και το μικρό Διεθνιστικό Κομμουνιστικό Κόμμα (γαλλικό τμήμα της 4ης Διεθνούς). Με τις ισχνές αριθμητικές δυνάμεις της απέναντι στον ογκόλιθο του ΚΚΓ που καταπλάκωνε την εργατική τάξη, εμπνεόμενη από την άνοδο της παγκόσμιας επανάστασης, αλλά και με τον εξοπλισμό που είχε αποκτήσει μέσω της επαφής της με την 4η Διεθνή (ιδιαίτερα τον Ερνέστ Μαντέλ), με τη βοήθεια παλιότερων έμπειρων αγωνιστών του γαλλικού τμήματος της 4ης Διεθνούς (όπως ο Πιέρ Φρανκ), αυτοί οι νέοι αγωνιστές έπεσαν θα έλεγε κανείς με λύσσα στον αγώνα, πρωτοστάτησαν στις πιο κορυφαίες στιγμές του, έσπρωξαν τα πράγματα όσο το δυνατόν μακρύτερα επέτρεπαν οι συνθήκες και οι δικές τους δυνάμεις. Ο ρόλος τους αυτός φαίνεται (εμμέσως) και στις αρκετές σχετικές αναφορές που κάνει ο Β. Μηνακάκης, δεν μπορεί άλλωστε να αποσιωπηθεί,**4** αν και είναι αλήθεια πως το σχήμα του (της γενικής «ανεπάρκειας») δεν αποδίδει σωστά τον πρωτοπόρο ρόλο αυτών των νέων αγωνιστών. Που αν μη τι άλλο τους ανήκει η τιμή της ρήξης με τον σταλινισμό 30 χρόνια πριν από την κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», πολύ πιο έγκαιρη αλλά και πιο ολοκληρωμένη από οποιοδήποτε άλλο ρεύμα ή οργάνωση εκείνη την εποχή στη Γαλλία.

Το κύριο ζήτημα όμως δεν είναι αυτό. Είναι τα πολιτικά και στρατηγικά συμπεράσματα του Β. Μηνακάκη απ’ αυτό το σχήμα περί γενικής «ανεπάρκειας».

Είναι βέβαια «εύκολο» (και ο Β. Μηνακάκης το κάνει με αρκετά σωστό τρόπο) να δείξει κανείς τα όρια και τα αδιέξοδα του ΚΚΓ, που άλλωστε βοούν. Το ίδιο για κάποιες άλλες πολιτικές δυνάμεις, όπως:

α) Τους Σοσιαλιστές, που ενδιαφέρονταν μόνο για μια κυβερνητική αλλαγή προς όφελός τους, ενώ προσπαθούσαν μ’ έναν ύπουλο και ευέλικτο τρόπο να εκτρέψουν τον ριζοσπαστισμό του κινήματος σε μια καπιταλιστική συνδιαχείριση με μια φρασεολογία περί «συμμετοχής» ή και «αυτοδιαχείρισης».

β) Τα «αντιεξουσιαστικά» και «ελευθεριακά» ρεύματα (αναρχικοί, καταστασιακοί κ.λπ.), που όπως κάθε φορά που η ταξική πάλη θέτει το ζήτημα της εξουσίας, αποδεικνύουν την πολιτική γύμνια τους (φλυαρία ενάντια σε πολιτική, κόμματα, κράτος κ.λπ.).

γ) Τους μαοϊκούς, που η γραμμή τους ήταν μια «λαϊκή–δημοκρατική επανάσταση», στα γνωστά πρότυπα της σταλινικής θεωρίας των σταδίων (σε έναν από τους πιο προχωρημένους ιμπεριαλισμούς, όπως η Γαλλία του 1968!) και που καταδίκαζαν με γνήσιο σταλινογενή τρόμο τις συγκρούσεις με τους μηχανισμούς καταστολής ως «μικροαστική κηπουρική» (sic), χαρακτήριζαν το ζήτημα της καταστολής από τους πραιτοριανούς των CRS (τα γαλλικά ΜΑΤ) ως «ανθρωπιστικό» και «στερούμενο πολιτικού περιεχομένου».

Μέχρι εδώ καλά, θα μπορούσε κανείς να συμφωνήσει σε πολλά με τον Β. Μηνακάκη. Πρέπει ωστόσο εξαρχής να κάνουμε έναν διαχωρισμό. Μπορεί αυτή η «νέα αριστερά» ή άκρα αριστερά, που ήρθε στο προσκήνιο τον Μάη, να μην ήταν στο σύνολό της επαναστατική ή μαρξιστική με την πλήρη έννοια του όρου (θεωρία, ιστορικές και κοινωνικές αναφορές κ.λπ.). Δεν πρέπει όμως, σε καμία περίπτωση, να υποτιμάται η συμβολή της. Αν μη τι άλλο, επέδειξε μια ευαισθησία απέναντι στην επαναστατική πράξη, ήταν –με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, με τις όποιες ή αρκετές αδυναμίες της– στο πλευρό της εξέγερσης (και όχι των «πυροσβεστών» ρεφορμιστών –ΚΚΓ, Σοσιαλιστές– και της καταστολής των αστικών κρατικών μηχανισμών). Αυτή η ευαισθησία, η συμμετοχή και προώθηση των αγώνων θα χαρακτηρίσει για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα την άκρα αριστερά (και στην Ελλάδα) και θα είναι ένας βασικός λόγος που αυτό το ρεύμα θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο σε πολλές στιγμές της ταξικής πάλης, υπερφαλαγγίζοντας τους ρεφορμιστές.

Όμως, το κύριο πολιτικό και στρατηγικό ζήτημα δεν είναι αυτό – είναι το πως στο τσουβάλι του Β. Μηνακάκη μπαίνουν (όμοια με όσα παραπάνω χαρακτηρίζει «ανεπαρκή») μερικά από τα πιο κεντρικά στοιχεία της επαναστατικής πολιτικής και στρατηγικής: το Μεταβατικό Πρόγραμμα και τα βασικά συνθήματα/άξονες πάλης που το συγκροτούν, ο Εργατικός Έλεγχος και η Κυβέρνηση των Εργαζομένων. Η επίθεση του Β. Μηνακάκη σε αυτά στοιχειοθετεί εκ μέρους του –υποτίθεται– την ανεπάρκεια και του τροτσκιστικού ρεύματος στον Μάη. Έτσι π.χ. διαβάζουμε για την αποτυχία όλων των πολιτικών γραμμών στον Μάη να οδηγήσουν τα πράγματα έτσι «ώστε να απειληθεί πραγματικά το καθεστώς και να τεθεί τωόντι θέμα εξουσίας» ότι, σύμφωνα με τον Β. Μηνακάκη: «Δεν το πέτυχαν ούτε η ‘λαϊκή κυβέρνηση’ του ΚΚΓ, ούτε οι παραλλαγές της ή η στρατηγική των διαρθρωτικών αντικαπιταλιστών μεταρρυθμίσεων και του μεταβατικού προγράμματος που πρόβαλλαν οι τροτσκιστικές τάσεις, ούτε η κυβέρνηση ‘όλης της Αριστεράς’... ούτε η ‘φαντασία στην εξουσία’ και η αντισυστημική γενικολογία, ούτε η απλή κινηματική κλιμάκωση και η

φιλολογία περί εξέγερσης» (σελ. 285 – υπογράμμιση δική μας). Έτσι λοιπόν, για τον Β. Μηνακάκη, το Μεταβατικό Πρόγραμμα ήταν/είναι και αυτό μια αποτυχημένη στρατηγική δίπλα σε όλες τις άλλες. Δυστυχώς γι' αυτόν, δεν μπορεί να κρύψει την αδυναμία αυτής της άποψής του.

Η λογική του Μεταβατικού Προγράμματος (όπως έχει εκτεθεί και από τους Φρανκ και Μαντέλ στα δύο κείμενά τους, σύγχρονα του Γαλλικού Μάη) είναι η εξής: «… το μεταβατικό πρόγραμμα είναι ένα σύνολο γενικών διεκδικήσεων που χάρη σ' αυτές οι μάζες κινητοποιούμενες έρχονται σε σύγκρουση με το αστικό κράτος, δημιουργούν τα πρώτα όργανα ενός εργατικού κράτους και οδηγούνται στην κατάληψη της εξουσίας για ν' αρχίσουν την οικοδόμηση μιας σοσιαλιστικής κοινωνίας».**5**

Και ακόμα: «… πως περνάμε από… την ισχυρή και σταθερή [σημ.: αστική] εξουσία σε μια εξουσία εξασθενισμένη, κλονισμένη, αποσυντεθειμένη; Μ' ένα θαυματουργό άλμα; Η ριζική τροποποίηση του συσχετισμού των δυνάμεων δεν απαιτεί βίαια πλήγματα; Αυτά τα σκληρά χτυπήματα δεν ανοίγουν ένα προτσές διαδοχικής εξασθένισης της μπουρζουαζίας; Το στοιχειώδες καθήκον ενός κόμματος που διακηρύττει πως είναι κόμμα της εργατικής τάξης –ακόμα και της σοσιαλιστικής επανάστασης– δεν είναι να ωθήσει στο μάξιμουμ αυτό το προτσές;… Δεν πρέπει να συγκεντρωθούν όλες οι προσπάθειες στην επιδίωξη να διευρυνθεί η ρωγμή, να καταληφθούν θέσεις, να εμποδιστεί το κεφάλαιο να αποκαταστήσει γρήγορα τον συσχετισμό δύναμης προς όφελός του; Υπάρχει άλλος τρόπος να φτάσουμε σ' αυτό, αν δεν αποσπάσουμε από το κεφάλαιο έμπρακτα εξουσίες στο εργοστάσιο, στις συνοικίες, στον δρόμο, δηλαδή αν δεν περάσουμε από την πάλη για τις άμεσες διεκδικήσεις στην πάλη για αντικαπιταλιστικές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, για τις μεταβατικές διεκδικήσεις;…Η 'χηρεία της εξουσίας' είναι το τελικό σημείο μιας ολόκληρης διαδικασίας επιδείνωσης του συσχετισμού των δυνάμεων για την κυρίαρχη τάξη… Το ουσιαστικό είναι να επεμβαίνεις στον αγώνα των μαζών με τέτοιο τρόπο που να επιταχύνεις αδιάκοπα αυτή την επιδείνωση του συσχετισμού των δυνάμεων για το κεφάλαιο…». Και τελικά: «… γενικές απεργίες όπως εκείνη του Δεκέμβρη 1960 – Γενάρη 1961 στο Βέλγιο και αυτή του Μάη 1968 –προπάντων αν σε σύνδεση μ' αυτές παρουσιάζονται νέες ριζοσπαστικές μορφές πάλης των μαζών– μπορούν και πρέπει να καταλήξουν σε κάτι παραπάνω από αυξήσεις μισθών, ακόμα κι αν οι προετοιμασίες για την ένοπλη εξέγερση δεν είναι καθόλου συμπληρωμένες. Μπορούν και πρέπει να καταλήξουν στην κατάκτηση από τις μάζες πραγματικών εξουσιών ελέγχου και βέτο που δημιουργούν μια διαρχία, ανεβάζουν στο υψηλότερο και οξύτερο επίπεδο την ταξική πάλη και έτσι βοηθούν να ωριμάσουν οι συνθήκες για την επαναστατική κατάληψη της εξουσίας».**6**

Λοιπόν, τι σήμαιναν αυτά στις συνθήκες του Μάη; Συνοπτικά: 1) Την αναγνώριση ότι ο κλονισμός του αστικού καθεστώτος είχε προχωρήσει σημαντικά, ότι είχε τεθεί αντικειμενικά θέμα εξουσίας. 2) Την αναγνώριση της υστέρησης των «υποκειμενικών παραγόντων» (εγκλωβισμός της εργατικής τάξης από τους ρεφορμιστικούς μηχανισμούς και ιδιαίτερα το ΚΚΓ και τη CGT, μεγάλη αριθμητική αδυναμία των επαναστατών στο ρίζωμα και την επιρροή τους στην εργατική τάξη κ.ά.). 3) Την προσπάθεια να γεφυρωθεί το χάσμα, να συγκλίνουν οι υποκειμενικές προϋποθέσεις με τις αντικειμενικές. 4) Βήματα επομένως προς την κατεύθυνση: πρώτον, να γενικευτούν οι μορφές αυτοοργάνωσης (επιτροπές κ.λπ.) – δεύτερο, να προχωρήσουν όσο το δυνατόν προς την πιο ανοιχτή αμφισβήτηση της καπιταλιστικής «τάξης» μέσα στις επιχειρήσεις, της αστικής νομιμότητας γενικά – τρίτο, να αμφισβητηθεί έμπρακτα η κυριαρχία των ρεφορμιστών πάνω στην εργατική τάξη, ο εγκλωβισμός της εργατικής τάξης στη διάρκεια της απεργίας (π.χ. με την εκλογή γνήσιων επιτροπών απεργίας και κατάληψης) – τέταρτο, αυτές οι μορφές αυτοοργάνωσης να συγκεντροποιηθούν δημοκρατικά, προς την ανάδυση μιας ανεπτυγμένης μορφής διαρχίας/δυαδικής εξουσίας (όχι μόνο σε επιμέρους μορφές ή εμβρυακά στοιχεία της, όπως εντέλει έμεινε η κατάσταση).

Ρωτάμε τον Β. Μηνακάκη: Αλήθεια, ποια άλλη γραμμή θα μπορούσε να είναι η επαναστατική; Υπάρχει κάποιο άλλο στρατηγικό σχέδιο; Υπάρχει ένας άλλος μπούσουλας για τους επαναστάτες, ώστε να επέμβουν μέσα σ’ έναν τέτοιο κυκλώνα όπως ο Μάης; Υπάρχει κάποιος άλλος δρόμος για την προσπάθεια να μην μπλοκαριστεί, να εξελιχτεί και να κορυφωθεί μια επαναστατική διαδικασία; Υπάρχει οτιδήποτε άλλο που θα μπορούσε πραγματικά να σχεδιάσει και να κάνει κανείς, ώστε ακόμα κι αν ο Μάης δεν έδινε την άμεση δυνατότητα κατάληψης της εξουσίας, το ρήγμα για μια αποτελεσματική αμφισβήτηση/διεκδίκησή της να μείνει ανοιχτό και να βαθύνει για μια επόμενη φάση της σύγκρουσης; Ή τέλος πάντων να ολοκληρωθεί αυτή η πρώτη φάση με τον καλύτερο δυνατό τρόπο για το στρατόπεδο της εργατικής τάξης και για τις δυνάμεις των επαναστατών;

Επειδή ο Β. Μηνακάκης δεν έχει καμία απάντηση, καταφεύγει σε γενικολογίες, αοριστολογίες και ευχολόγια. Π.χ. αυτά που λέει για την ανάγκη «μιας ηγεμονικής και μάχιμης πολιτικής γραμμής –όχι απλώς ενός μίνιμουμ προγράμματος, ενός ελάχιστου κοινού παρονομαστή–, με σαφείς πολιτικές στοχεύσεις, επαρκές αξιακό πλαίσιο, χειραφετητικό ορίζοντα και πειστική απάντηση στο επίπεδο των μορφών και των οργάνων της πάλης» (σελ. 160). Και έτσι και αλλιώς, λίγο απ’ όλα και τίποτα – και κυρίως καμία συγκεκριμένη υπόδειξη πώς θα μπορούσαν να γίνουν όλα αυτά, μέσα στις συγκεκριμένες συνθήκες, με ποιες δυνάμεις. Ή, τέλος πάντων, τι απ’ αυτά ήταν που δεν είχαν ή δεν προσπάθησαν να κάνουν οι επαναστάτες τροτσκιστές ή οι νέοι αγωνιστές της JCR. Και πώς εντέλει θα δινόταν μια τέτοια μάχη από

την πλευρά της «ηγεμονικής και μάχιμης πολιτικής γραμμής» του Β. Μηνακάκη; Ίσως εντός του ΚΚΓ, αφού δεν ήταν «προδοτικό»; Μήπως και οι ρήξεις προς τα αριστερά του ΚΚΓ ήταν πρόωρες, μέχρι να εμφανιστεί η κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού»; Για να δούμε εντέλει και που βρίσκονται οι πραγματικές ανεπάρκειες.

Είναι ευνόητο ότι αυτά τα καθήκοντα του Μεταβατικού Προγράμματος, όπως τα σκιαγραφήσαμε παραπάνω, δεν μπόρεσαν να ολοκληρωθούν μέσα στον Μάη. Ο Ερνέστ Μαντέλ είναι σαφής ότι ο Μάης δεν μπορούσε να τελειώσει με την κατάληψη της εξουσίας, κύρια λόγω της αδυναμίας του υποκειμενικού παράγοντα. Δεν υπήρχε ένα επαναστατικό κόμμα, ήδη αρκετά ισχυρό και ριζωμένο, ώστε να εφαρμόσει τα παραπάνω σε αρκετά μεγάλη κλίμακα, κατανικώντας τον αντεπαναστατικό ρόλο του ΚΚΓ: «... η επέκταση των οργάνων της διαρχίας, σε μια ολόκληρη χώρα που έχει τις διαστάσεις της Γαλλίας, γίνεται αν όχι αδύνατη τουλάχιστον πολύ πιο δύσκολη από την ανυπαρξία μιας πρωτοπορίας με πλατιά ήδη εμφύτευση στις επιχειρήσεις για να μπορέσει γρήγορα να γενικεύσει τις πρωτοβουλίες των εργατών μερικών εργοστασίων–οδηγών». Και τελικά: «Στον Μάη του 1968 εκείνο που έλειψε για να μπορέσει να πραγματοποιηθεί ένα πρώτο αποφασιστικό άνοιγμα προς το δυισμό της εξουσίας –για να γνωρίσει η Γαλλία, κρατώντας τις αναλογίες, το δικό της Φλεβάρη 1917– ήταν μια οργάνωση επαναστατική στα εργοστάσια όχι πιο πολυάριθμη από όσο ήταν ήδη στα πανεπιστήμια... Αυτό δεν θα ήταν, βέβαια, ούτε η εξέγερση ούτε η κατάληψη της εξουσίας. Αλλά μια αποφασιστική σελίδα στην ιστορία της Γαλλίας και της Ευρώπης θα είχε γυρίσει. Όλοι όσοι θεωρούν δυνατό και αναγκαίο τον σοσιαλισμό πρέπει να φροντίσουν να γίνει αυτό την επόμενη φορά».**7**

Όπως βλέπουμε, οι επαναστάτες τροτσκιστές της 4ης Διεθνούς είχαν μια όσο το δυνατόν πιο πλήρη, ακριβολογημένη και ρεαλιστική τοποθέτηση και επίσης είχαν ένα επεξεργασμένο, σε γενικές γραμμές, σχέδιο για την ανάπτυξη της επαναστατικής κατάστασης — αυτό που ονομάζεται Μεταβατικό Πρόγραμμα. Το σχέδιο αυτό δεν έγινε κατορθωτό να εφαρμοστεί όχι γιατί ήταν «λάθος» ή «ανεπαρκές» αλλά γιατί δεν υπήρχαν οι αριθμητικές δυνάμεις, με άλλα λόγια το επαναστατικό κόμμα δεν είχε την απαιτούμενη κρίσιμη αριθμητική μάζα στην αρχή της εξέγερσης. Αυτό είναι κάτι παραπάνω από προφανές. Οι επαναστάτες μπορούσαν να επηρεάζουν την λεγόμενη «πλατιά πρωτοπορία» (δηλαδή τους φοιτητές, τους μαθητές, τμήμα των νέων εργαζομένων) αλλά δεν είχαν καμία βάση μέσα στην ευρεία πρωτοπορία δηλαδή τους «μαχητικούς εργαζόμενους» μέσα στα εργοστάσια. Και είναι αδύνατον να κατευθύνεις την τάξη, δηλαδή να αναπτύξεις την επαναστατική κατάσταση και να την οδηγήσεις σε νικηφόρα κατάληξη —κι αυτό επιπλέον σημαίνει να μπορείς να θέσεις και να διεκδικήσεις την πολιτική εξουσία— αν δεν έχεις ήδη στην αρχή της εξέγερσης τις αναγκαίες δυνάμεις μέσα στους χώρους δουλειάς. Και εδώ φαίνεται ο αντεπαναστατικός

ρόλος του ΚΚΓ, που όχι μόνο αποπροσανατόλισε, σύγχυσε, αποδιοργάνωσε την τάξη, αλλά εμπόδισε, ακόμη και με τη φυσική βία, την επαφή της «πλατιάς πρωτοπορίας» με τους «μαχητικούς εργαζόμενους» στα εργοστάσια.

Από ’κει και πέρα, μπορεί κανείς να μηρυκάζει κι άλλες αιτίες και «ανεπάρκειες», αλλά δεν θα αλλάξει ούτε κατά ένα γιώτα αυτή τη βασική ετυμηγορία.

Όμως τα λανθασμένα συμπεράσματα και οι αυθαιρεσίες του Β. Μηνακάκη πάνε και παραπέρα. Υπάρχουν τρία καίρια σημεία, θα αναφερθούμε μόνο συνοπτικά (γιατί επί της ουσίας προκύπτουν από την άρνηση της λογικής και της σημασίας του Μεταβατικού Προγράμματος):

α) Υπάρχει μια διαστρέβλωση της λογικής και της λειτουργίας του συνθήματος του Εργατικού Ελέγχου, ο οποίος παρουσιάζεται περίπου ως αποφυγή της αναμέτρησης με την αστική εξουσία στο όνομα ενός «κατακερματισμού των εξουσιών». Μα ο Εργατικός Έλεγχος δεν περιορίζεται μόνο στο επίπεδο του εργοστασίου. Το ακριβώς αντίθετο, είναι η επιβολή των συμφερόντων της εργατικής τάξης πάνω στους καπιταλιστές μέσα στα εργοστάσια, η επιβολή των συμφερόντων τους σε ολόκληρους κλάδους ή πόλεις, και τελικά η επιβολή της πολιτικής τους σε πανεθνικό επίπεδο. Αυτός είναι ο μόνος τρόπος ο αρχικός κλονισμός της εξουσίας της αστικής τάξης να παγιωθεί σε μια παράλυση και τέλος σε μια αφαίρεση των μοχλών της εξουσίας της. Κι αντίστροφα ο μόνος τρόπος για να μπορέσουν να περάσουν τα υλικά εφόδια στα χέρια της εργατικής τάξης, να μπορέσει αυτή να οργανωθεί και να επιβληθεί στο κάθε εργοστάσιο, στην κάθε επιχείρηση, στον κάθε κλάδο, στην κάθε πόλη, σε πανεθνικό επίπεδο.

β) Το ίδιο για την Κυβέρνηση των Εργαζομένων, που παρουσιάζεται διαμέσου της στρέβλωσης ή της καρικατούρας της ως «Αριστερή Κυβέρνηση». Αλλά η Κυβέρνηση των Εργαζομένων δεν είναι μόνο μια «Αριστερή Κυβέρνηση» ούτε είναι μόνο μια «Κυβέρνηση Εργατικών Κομμάτων» κ.ο.κ. Η Κυβέρνηση των Εργαζομένων, που είναι η πεμπτουσία του Μεταβατικού Προγράμματος, είναι μια «Κυβέρνηση» που θα επιβάλλει τα συμφέροντα της εργατικής τάξης και των φτωχών λαϊκών στρωμάτων αναδιοργανώνοντας την οικονομία και την κοινωνία με βάση αυτά τα συμφέροντα και στηριγμένη όχι πάνω στο αστικό κράτος αλλά στις δομές εξουσίας (σε επίπεδο εργοστασίου, πόλης, κλάδου και πανεθνικό) της ίδιας της εργατικής τάξης και των συμμάχων της.

γ) Για τη Διαρχία/Δυαδική Εξουσία. Στη φούρια του να καταγράψει την «ανεπάρκεια» των τροτσκιστών της 4ης Διεθνούς, ο Β. Μηνακάκης γράφει για την άποψη των Φρανκ και

Μαντέλ: «… η ανιστορική μεταφορά επαναστατικών εμπειριών –εν προκειμένω της κατάστασης που δημιουργήθηκε στην τσαρική Ρωσία μετά τον Φεβρουάριο και έως τον Οκτώβριο του 1917– συχνά δεν βοηθά, εγκλωβίζει σε λάθος επιλογές… η δημιουργία ‘δυαδικής εξουσίας’ αποτελεί ιστορικό προϊόν συγκεκριμένων συγκυριών και συσχετισμών της ταξικής πάλης, ‘συμβάν’ μιας απρόβλεπτης και μη σχεδιασμένης δυναμικής. Είναι, συνεπώς, πολλαπλά προβληματικό το σχέδιο του Φρανκ [σημ.: εννοεί για ένα Μεταβατικό Πρόγραμμα, βασισμένο στον Εργατικό Έλεγχο και στο σύνθημα μιας Κυβέρνησης των Εργαζομένων]… Το ίδιο και οι απόψεις που αντιλαμβάνονται τη ‘δυαδική εξουσία’ ως μέρος ενός σχεδίου επαναστατικού μετασχηματισμού της κοινωνίας και όχι ως ένα από τα ενδεχόμενα της ταξικής πάλης» (σελ. 220–221).**8**

Έτσι, με τη βοήθεια του Β. Μηνακάκη, κάνουμε μια μεγάλη ανακάλυψη: Ότι μπορεί να υπάρξει επαναστατική κρίση ή να γίνει τελικά η επανάσταση, χωρίς να έχουμε μια μορφή δυαδικής εξουσίας (άσχετα αν αυτή θα είναι σοβιετικού τύπου ή άλλη, αν θα ξετυλιχτεί με διαφορετικό τρόπο). Την οποία οι επαναστάτες μαρξιστές δεν έχουν κάποιο αποφασιστικό λόγο να αναμένουν, να εντάσσουν στις προβλέψεις τους – και έτσι ούτε και να προετοιμάζονται ώστε να την βοηθήσουν να αναπτυχθεί, να εξελιχθεί σε επαναστατική κρίση.**9**

Αναρωτιέται κανείς αν αντιλαμβάνεται ο Β. Μηνακάκης τι λέει, γιατί δεν θα θέλαμε να πιστέψουμε ότι έχει μεταμορφωθεί σε κλασικό ρεφορμιστή. Αν η δημιουργία της «δυαδικής εξουσίας» είναι μόνο ένα από τα ενδεχόμενα ενός επαναστατικού μετασχηματισμού, τότε το άλλο ενδεχόμενο είναι μόνο η κλασική σταδιακή αλλαγή διαμέσου των σωρευτικών μεταρρυθμίσεων της οικονομίας, του κράτους και της κοινωνίας, δηλαδή η παραδοσιακή συνταγή της Σοσιαλδημοκρατίας. Κι αυτή η «στρατηγική», που τόσες ήττες στοίχισε στην εργατική τάξη, αναθεωρεί, όπως είναι γνωστό, τον μαρξισμό εκ βάθρων (την μαρξιστική ανάλυση της καπιταλιστικής οικονομίας, της φύσης του αστικού κράτους κ.ο.κ.).

Αλήθεια, χωρίς ένα πραγματικό Μεταβατικό Πρόγραμμα, χωρίς συνθήματα που σε συνθήκες πολιτικής κρίσης να θέτουν το ζήτημα «ποιος κάνει κουμάντο» (επομένως να δίνουν και μια απάντηση στο ζήτημα της κυβέρνησης, μορφοποιημένη και σε μαζική γραμμή), χωρίς την προοπτική μιας δυαδικής εξουσίας μέσα από τη γενίκευση/συγκέντρωση των μορφών αυτοοργάνωσης των μαζών… τι απομένει από την επαναστατική στρατηγική; Ειδικά σε χώρες όπως η Γαλλία του 1968 ή και η Ελλάδα σήμερα, με λίγο ή πολύ ανεπτυγμένη κοινωνική δομή; Ο Β. Μηνακάκης απορρίπτει την εκλογικίστικη και κοινοβουλευτική λύση τύπου ΣΥΡΙΖΑ – και πολύ σωστά. Τότε όμως, τι; Η Αποκάλυψη κάποιας «εργατικής εξουσίας» αλά ΚΚΕ, με τον «οργανωμένο λαό» που επιτέλους «έχει βγάλει συμπεράσματα» και με το

ΚΚΕ ως «ταξική δύναμη» επικεφαλής του; Η αναζήτηση διεξόδου μέσα από άλλα, μικρότερα εκλογικίστικα «μέτωπα» και «συμμαχίες»; Μια διαρκής ομφαλοσκόπηση και ιστορική αναδίφηση;

Το συμπέρασμα είναι κατηγορηματικό. Είτε πραγματικό Μεταβατικό Πρόγραμμα – Είτε κάποια παραλλαγή της αστικής και ρεφορμιστικής πολιτικής (σοσιαλδημοκρατική, ευρωκομμουνιστική ή σταλινική, τύπου ΣΥΡΙΖΑ ή ΚΚΕ). Άλλη επιλογή δεν υπάρχει, δεν θα την ανακαλύψει πουθενά ο Β. Μηνακάκης. Αυτές είναι οι μοναδικές βάσεις (όχι βέβαια ως σκέτα συνθήματα) για την επεξεργασία ενός πραγματικά σύγχρονου γενικού σχεδίου για την επανάσταση, χωρίς αυτές ο δρόμος παραμένει μπροστά μας ερμητικά κλειστός.

Κανείς δεν είχε προβλέψει τον Μάη;

Ο Β. Μηνακάκης επαναλαμβάνει τη γνωστή, διαδεδομένη άποψη ότι ο Μάης έπεσε σαν κεραυνός εν αιθρία για όλα τα ρεύματα που συζητούσαν για τις επαναστατικές προοπτικές εκείνη την εποχή στις ανεπτυγμένες ιμπεριαλιστικές χώρες. Έτσι π.χ. λέει ότι δεν είχε γίνει «μια πιο έγκαιρη διάγνωση της επερχόμενης καπιταλιστικής κρίσης… και των κοινωνικών αναστατώσεων που θα τη συνόδευαν. Έτσι, ο αιφνιδιασμός και η έλλειψη προετοιμασίας όσων υιοθετούσαν κριτικές τοποθετήσεις, όταν πλέον αυτές οι αναστατώσεις ήταν ‘επί θύραις’ ήταν και έγινε καταφανής» (σελ. 179–180).

Σε αρκετά μεγάλο βαθμό αυτή η διαπίστωση ισχύει. Όχι όμως και για το ρεύμα της 4ης Διεθνούς (και για τη JCR), που τους τοποθετεί στο ίδιο κάδρο ο Β. Μηνακάκης. Παρενθετικά, και για να μην παρεξηγηθούμε, όταν λέμε ότι οι επαναστάτες προβλέπουν εννοούμε πάντα τις μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες προβλέψεις. Οι βραχυπρόθεσμες προβλέψεις είναι υπερβολικά δύσκολες (σε μια τέτοια περίπτωση οι επαναστάτες μαρξιστές θα ήταν προφήτες) και, εκτός των άλλων, προϋποθέτουν ένα ισχυρό ρίζωμα και άπλωμα μέσα στην εργατική τάξη. Το ότι οι αγωνιστές της 4ης Διεθνούς ήταν με αυτή την έννοια έτοιμοι (πέρα από διάφορες αδυναμίες και επιμέρους λάθη που είναι αναπόφευκτα και για τους λαμπρότερους επαναστάτες), φαίνεται και από το γεγονός ότι ήταν οι μόνοι που αντιλήφθηκαν τι γινόταν και ήταν αυτοί που συνειδητά πήραν ένα «υπολογισμένο ρίσκο» προκαλώντας τα οδοφράγματα της 10ης Μάη που άνοιξαν την αυλαία του Μάη του ’68.

Γενικά, η 4η Διεθνής αντιμετώπισε τις σύνθετες αλλαγές μεταπολεμικά όσο καλύτερα γινόταν, με μια συνολική ανανέωση και εμπλουτισμό της μαρξιστικής ανάλυσης και του γενικού επαναστατικού σχεδίου. Αλλά και πιο ειδικά, για την «έγκαιρη πρόβλεψη» και σχετική προετοιμασία των επαναστατών για τον Μάη: είναι πανθομολογούμενος (ακόμα και

στην Ελλάδα πλέον, τουλάχιστον από τους πιο σημαντικούς και αντικειμενικούς μελετητές) ο ρόλος ιδιαίτερα του Ερνέστ Μαντέλ στην ανάλυση του μεταπολεμικού μακρού κύματος ανάπτυξης αλλά και της εξάντλησής του και της στροφής στην κρίση. Πάνω σ' αυτή τη βάση η 4η Διεθνής προέβλεψε όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικά (και όχι μόνο σε αδρές γραμμές) και τη νέα ένταση της ταξικής πάλης, τις νέες δυνατότητες για επαναστατικά γεγονότα (όπως ο Μάης) και χάραξε ένα γενικό στρατηγικό σχέδιο για την επέμβαση των επαναστατών.

Ένα μόνο χαρακτηριστικό απόσπασμα από το κείμενο του Μαντέλ Μια σοσιαλιστική στρατηγική για τη Δυτική Ευρώπη (γραμμένο στις αρχές του 1965):

«… ο νεοκαπιταλισμός δεν καταργεί καθόλου τις αιτίες της δυσαρέσκειας των εργαζομένων… η εξαπόλυση σημαντικών αγώνων είναι δυνατή αν όχι αναπόφευκτη στην εποχή μας. Αλλά αυτοί οι αγώνες μπορούν να πάρουν μια μορφή επαναστατική στους κόλπους μιας 'κοινωνίας καλοπέρασης'; Δεν είναι καταδικασμένοι να περιοριστούν σε σκοπούς ρεφορμιστικούς όσον καιρό ξετυλίγονται σ' ένα κλίμα ευημερίας περισσότερο ή λιγότερο γενικής;

… Είναι ολότελα δυνατό μέσα στο γενικό οικονομικό κλίμα, που είναι εκείνου του 'ευημερούντους νεοκαπιταλισμού' και της 'κοινωνίας μαζικής κατανάλωσης', οι εργαζόμενοι να ριζοσπαστικοποιηθούν προοδευτικά σαν επακόλουθο μιας σειράς κρίσεων κοινωνικών… πολιτικών… οικονομικών…, ακόμα και στρατιωτικών… να εξαπολύσουν αγώνες ολοένα ευρύτερους μέσα στους οποίους αρχίζουν να συνδέουν τις επιδιώξεις του προγράμματος των αντικαπιταλιστικών μεταβατικών διεκδικήσεων με τις άμεσες διεκδικήσεις και αυτό το κύμα της πάλης να καταλήξει σε μια γενική απεργία που ανατρέπει την κυβέρνηση και δημιουργεί κατάσταση διαρχίας».

Και μια παρατήρηση του Μαντέλ, που μοιάζει να είναι ειδικά γραμμένη για τον Β. Μηνακάκη: «Αυτός ο τύπος έκρηξης ήταν λιγότερο απρόβλεπτος όσο υπήρξε πρόγευσή της σε δύο περίπτώσεις: το Δεκέμβρη 1960 – Γενάρη 1961 στο Βέλγιο, τον Ιούνη–Ιούλη 1965 στην Ελλάδα».**10**

Αυτή είναι, μεταξύ άλλων, η τεράστια σημασία για την προετοιμασία των επαναστατών μαρξιστών των έργων του Μαντέλ όπως η Μαρξιστική Πραγματεία της Οικονομίας (1962 – κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Εργατική Πάλη), του σημαντικού δοκιμίου Τα οικονομικά του Νεοκαπιταλισμού (1964), του Μια σοσιαλιστική στρατηγική για τη Δυτική Ευρώπη που ήδη αναφέραμε**11** – και ιδιαίτερα των αποφάσεων των 7ου Συνεδρίου (1963 και το κείμενο «Η

δυναμική της Παγκόσμιας Επανάστασης σήμερα»), 8ου (1965), 9ου (1969) κ.ά. της 4ης Διεθνούς, αλλά και των ξεχωριστών αποφάσεών της για τις επαναστατικές εξελίξεις στην Ευρώπη.

Να χαρακτηρίζεις αυτή την τεράστια εργασία «ανεπαρκή», με τον ίδιο μάλιστα τρόπο όπως π.χ. των ρεφορμιστών του ΚΚΓ ή των χτυπητών αδυναμιών άλλων ρευμάτων, μαρτυρά προκατάληψη, είναι και λάθος ιστορικά (σε βαθμό τύφλωσης) και εντελώς στείρο.**12**

Σχετικά με τα «όρια» του Μάη και την «εγγενή τάση ενσωμάτωσης» της εργατικής τάξης: ένας συγκαλυμμένος ρεφορμισμός;

Η χρονική απόσταση των 50 χρόνων από τον Γαλλικό Μάη, οι ήττες του εργατικού κινήματος που έχουν μεσολαβήσει, η εξαιρετική αποδυνάμωση σήμερα των επαναστατικών κομμουνιστικών οργανώσεων στην Ευρώπη, η πίεση από τις ολοένα σκληρότερες επιθέσεις του κεφαλαίου και του ιμπεριαλισμού ενάντια στην εργατική τάξη και τους λαούς σε παγκόσμια κλίμακα κ.λπ. – και ειδικότερα στην Ελλάδα, ο διασυρμός που βιώνει η εργατική τάξη και ο ελληνικός λαός μετά το 2015 από τον ΣΥΡΙΖΑ: Όλα αυτά είναι εύλογο να γεννούν μια πίεση και πολλές στρεβλώσεις πάνω στην μαρξιστική κατανόηση των επαναστατικών γεγονότων του παρελθόντος, όπως και του ίδιου του Μάη. Μια πίεση για έναν προγραμματικό αναθεωρητισμό (είδαμε ότι ο Β. Μηνακάκης κάνει αρκετά βήματα προς τα εκεί με την άρνηση του Μεταβατικού Προγράμματος), αλλά και για έναν ιστορικό αναθεωρητισμό, ενός βυθίσματος στον σκεπτικισμό και τελικά σε μια ηττοπαθή προοπτική. Που συνοψίζεται σε μελαγχολικές διατυπώσεις ότι εντέλει και στον Μάη «δεν μπορούσε να γίνει τίποτα καλύτερο» (αφού άλλωστε και όλες οι πολιτικές και οργανώσεις ήταν «ανεπαρκείς»)…

Υπάρχει έτσι, από πολλές απόψεις, μια επιμονή που καταλήγει εμμονή. Να πειστούμε ότι το πρόβλημα και του Μάη (και όλου του επαναστατικού κύματος 1965–1975) βρισκόταν σε κάποια κυριαρχία μιας «τάσης ενσωμάτωσης» της εργατικής τάξης ή (με μια άλλη φράση) στα «εγγενή όρια» του κινήματος.

Βέβαια, είναι αλήθεια ότι το 1968 η κρίση των καπιταλιστικών σχέσεων και η εκρηκτικότητά της δεν είχε φτάσει στα σημερινά επίπεδα και ιδιαίτερα δεν συνοδεύονταν από μια βαθιά οικονομική κρίση. Εν μέρει αυτό εξηγεί κάποια «περιθώρια» της γαλλικής μπουρζουαζίας και βέβαια το ότι η ταξική πάλη δεν πήρε ευθύς εξαρχής την σφοδρότητα και τη διάρκεια άλλων προηγούμενων καταστάσεων. Αυτό αφήνει ανοιχτό γενικά και το ερώτημα για το μέχρι που θα μπορούσε να έχει φτάσει ο Μάης, ή, πιο γενικά, αν μπορεί να

γεννηθεί ή να αναπτυχθεί μια επαναστατική διαδικασία χωρίς μια προηγούμενη βαθιά και παρατεταμένη περίοδο οικονομικής κρίσης.

Πράγματι, το ερώτημα είναι ανοιχτό – γιατί ακόμη και η ύπαρξη μιας παρατεταμένης (ή και «καταστροφικής») οικονομικής κρίσης δεν λύνει κανένα πρόβλημα από μόνη της. Χρειάζεται και η σταδιακή συσσώρευση εμπειριών και ένα ανεβασμένο επίπεδο συνείδησης για την εργατική τάξη, που καθορίζεται από τους αγώνες που έχει δώσει μια προηγούμενη περίοδο, ας πούμε εικοσαετία, τις εμπειρίες αυτοοργάνωσης που έχει αποκτήσει, τα χαρακτηριστικά της πρωτοπορίας της, τον συσχετισμό επαναστατών και ρεφορμιστών στο εσωτερικό της κ.ο.κ., ακριβώς πριν από την «έναρξη» μιας προεπαναστατικής κατάστασης. Είναι αλήθεια ότι η εργατική τάξη μπήκε στο επαναστατικό κύμα του Μάη με περισσότερες αδυναμίες απ' ότι στο αντίστοιχο του 1917–23 (και αυτό οφείλεται πάνω απ' όλα στις προδοσίες και ήττες από την σοσιαλδημοκρατίας και τον σταλινισμό). Αν τα πράγματα ήταν διαφορετικά, δεν είναι καθόλου σίγουρο μέχρι που μπορούσε να φτάσει ο Μάης, ακόμη και αν η έκρηξη της κρίσης των καπιταλιστικών παραγωγικών και κοινωνικών σχέσεων βρισκόταν μόνο στην αρχή της. Αυτή είναι η πραγματική προβληματική (ο αποφασιστικός ρόλος του «υποκειμενικού παράγοντα», του ξεπεράσματος της «κρίσης ηγεσίας του εργατικού κινήματος») και όχι κάποια ενσωμάτωση της τάξης.

Και βέβαια, ακόμα και η όποια «ανεπάρκεια» χαρακτήριζε τη συνείδηση της εργατικής τάξης τον Μάη, αυτό με τίποτα δεν μπορεί να δικαιολογήσει ή να δώσει άλλοθι στον προδοτικό, αντεπαναστατικό ρόλο του ΚΚΓ.

Για τους επαναστάτες μαρξιστές υπάρχει μια διαλεκτική αντικειμενικών και υποκειμενικών παραγόντων, που οδηγούν στην ανάπτυξη και κορύφωση μιας επαναστατικής διαδικασίας. Σε κάποιο βαθμό και μέχρι ενός σημείου, η ετοιμότητα της εργατικής τάξης με την σφαιρική έννοια (εμπειρίες, οργάνωση, μαχητικότητα, ριζοσπαστισμός, συσχετισμός ανάμεσα στους επαναστάτες και τους ρεφορμιστές κ.λπ.) είναι για την επέμβαση των επαναστατών μαρξιστών ένας δεδομένος, ένας πρωταρχικός και μ' αυτή την έννοια αντικειμενικός παράγοντας.

Αλλά εδώ βρίσκεται το σημείο–κλειδί: δεν υπάρχει ένας μεταφυσικός μηχανισμός που παγιώνει αιώνια την καθυστέρηση και ακινησία σε «ανεπάρκεια» των υποκειμενικών παραγόντων, οι οποίοι έχουν εντέλει τις ρίζες τους στις αντικειμενικές συνθήκες και τείνουν να συγκλίνουν μ' αυτές – σύμφωνα και με τη θεμελιακή θέση του Ιστορικού Υλισμού ότι «το κοινωνικό Είναι καθορίζει την κοινωνική συνείδηση». Φυσικά, η ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας, της προετοιμασίας της εργατικής τάξης για την κατάληψη της εξουσίας

δεν είναι ποτέ μηχανιστική και αυτόματη, απαιτεί τη συνειδητή και αποτελεσματική επέμβαση των επαναστατών. Είναι όμως απόλυτα εφικτή πάνω σ' αυτή τη βάση. Με άλλα λόγια: δεν υπάρχει μια ακατανίκητη κυριαρχία της ρεφορμιστικής «ψευδούς συνείδησης» πάνω στην εργατική τάξη και των ρεφορμιστικών μηχανισμών (συνδικαλιστικών και πολιτικών) που την εκπροσωπούν και την αναπαράγουν.

Αυτό το κομβικό σημείο το θολώνει πάρα πολύ –αν δεν το αρνείται– ο Β. Μηνακάκης. Όταν π.χ. αναφερόμενος στο ότι η εργατική τάξη τον Μάη δεν πάλευε ρητά ενάντια στον «πυρήνα των καπιταλιστικών σχέσεων»**13** καθώς και στις μεταπτώσεις διάφορων ρευμάτων από τον υπεραριστερισμό στην ηττοπάθεια, γράφει και διερωτάται: «Η εργατική πλευρά δεν διευκόλυνε αυτή τη μετάπτωση; Και οι απόψεις περί ενσωμάτωσης της εργατικής τάξης δέχτηκαν πλήγματα ή ενισχύθηκαν από την στάση των συνδικάτων και ειδικά της CGT τον Μάη;» (σελ. 250).

Με άλλα λόγια: αφού η εργατική τάξη δεν μπόρεσε (πράγματι) να ξεπεράσει μέσα στον Μάη το φρένο του ΚΚΓ (αλλά, για μια στιγμή: αυτό το ΚΚΓ δεν ήταν «όχι και τόσο προδοτικό»;), μήπως τελικά φταίει η ίδια για τον ρεφορμισμό που την ταλαιπωρεί; Μήπως πρέπει να ανοίξουμε ξανά μια «συζήτηση» για το αν εντέλει η εργατική τάξη είναι το επαναστατικό υποκείμενο; Όχι βέβαια με την έννοια ότι ανά πάσα στιγμή είναι έτοιμη να αρθεί στο ύψος των συνθηκών και να ανατρέψει τον καπιταλισμό, αλλά ότι έχει το επαναστατικό δυναμικό, τη δυνατότητα να το κάνει.

Αυτό τείνει να αρνηθεί ο Β. Μηνακάκης. Το εντυπωσιακό είναι ότι χρησιμοποιεί ως παράδειγμα τον ίδιο το Μάη, την κατεξοχήν κίνηση της εργατικής τάξης που εκείνη την εποχή σάρωσε τις θεωρίες της «ενσωμάτωσής» της κ.λπ. στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες. Αλήθεια, τι συμπέρασμα βγαίνει έτσι (ή υπονοείται) για σήμερα, για τον ρόλο ή τις δυνατότητες του εργατικού κινήματος στην εποχή της τεράστιας δομικής κρίσης του καπιταλιστικού συστήματος; Ότι τα «εγγενή όριά» του το καταδικάζουν εκ των προτέρων στην αποτυχία; Τότε, όχι «αντίο προλεταριάτο», αλλά «αντίο ανθρωπότητα», αφού δεν θα μπορέσει να δώσει διέξοδο στην καπιταλιστική κρίση, τον πόλεμο, την οικολογική καταστροφή, τη γενική αντιδημοκρατική αναδίπλωση! Όχι, απαιτείται μια ριζικά άλλη ανάγνωση, αυτή που δεν επικεντρώνει στην αναζήτηση των «ορίων» του Μάη, αλλά στις δυνατότητες που αυτός έδειξε. Και που είναι μια βάση για μια ρεαλιστικά θεμελιωμένη επαναστατική αισιοδοξία, για τον «μαχητικό βολονταρισμό» των επαναστατών μαρξιστών να πέσουν και στη σημερινή μάχη, ακόμα κι αν όλες οι υποκειμενικές προϋποθέσεις (οι αντικειμενικές έχουν φτάσει σε βαθμό έκρηξης) δεν μας δίνονται ολοέτοιμες μία προς μία.**14**

Το λάθος ή η αστοχία του Β. Μηνακάκη σ’ αυτό το σημείο, αν ακολουθήσουμε τη λογική τους, μας πάνε πίσω στον ρεφορμισμό των «γερόντων» της σοσιαλδημοκρατίας, τύπου Κάουτσκι, που πίσω από κάθε εμπόδιο ή αποτυχία της σοσιαλιστικής επανάστασης κουνάνε σοφά τα κεφάλια τους για τις «ανώριμες αντικειμενικές συνθήκες».

–

Κλείνοντας αυτή την κριτική μας, επισημαίνουμε και τα εξής:

(1) Πόσο λάθος είναι η θέση για την «ανεπάρκεια» του τροτσκιστικού ρεύματος της 4ης Διεθνούς, φαίνεται και από το γεγονός ότι μετά τον Μάη οι δυνάμεις του γνώρισαν μια πολύ σημαντική ανάπτυξη. Καρπός ήταν και η ίδρυση της LCR (Επαναστατική Κομμουνιστική Λίγκα), που για περίπου 30 χρόνια ήταν από τις πιο σημαντικές επαναστατικές οργανώσεις παγκόσμια, είχε μια μεγάλη συνεισφορά στην επαναστατική θεωρία, πολιτική και πρακτική, απ’ την οποία σε μεγάλο βαθμό άντλησε και το σύνολο της ευρωπαϊκής επαναστατικής και άκρας αριστεράς.**15**

(2) Η κριτική του Β. Μηνακάκη περί «ανεπάρκειας» κ.λπ. δεν λαμβάνει καθόλου υπόψη και ορισμένα άλλα σημαντικά θέματα: α) Στις προηγούμενες δεκαετίες, η εργατική τάξη είχε υποστεί ιστορικές ήττες σε παγκόσμια κλίμακα: φασισμός και σταλινισμός, Παγκόσμιος Πόλεμος και Ψυχρός Πόλεμος. β) Αυτό σήμαινε σπάσιμο της συνέχειας των επαναστατικών παραδόσεων π.χ. από το επαναστατικό κύμα του 1917–23 ή του 1936 – και βαριά χτυπήματα (ως και φυσική εξόντωση) της επαναστατικής πρωτοπορίας, ιδιαίτερα των τροτσκιστών, που αντιμετώπισαν τη συνδυασμένη αντίδραση της αστικής τάξης και του ιμπεριαλισμού, του φασισμού και του σταλινισμού. γ) Το στοιχείο της ιδιαίτερα νεαρής ηλικίας, της πολιτικής απειρίας και των αδύναμων δεσμών με την εργατική τάξη δεν μπορεί να παρακαμφθεί για την JCR. Τι να απαιτήσει κανείς, στ’ αλήθεια, από μια τέτοια μικρή και νεανική οργάνωση, όταν αυτή έπεφτε στη φωτιά της μάχης του Μάη; Ποια «θαύματα» θα έπρεπε να κάνει για να μην πάρει πιστοποιητικό «ανεπάρκειας» (μαζί με όλη την 4η Διεθνή) από τον Β. Μηνακάκη;

Αντί να μοιράζει αδιάκριτα τέτοια πιστοποιητικά, θα ήταν καλύτερα να μελετήσει και να αναγνωρίσει την τεράστια προσφορά της 4ης Διεθνούς μεταπολεμικά, τη μόνη που επέτρεψε και μια όσο τον δυνατόν καλύτερη προετοιμασία για το επαναστατικό κύμα του 1965–1975 και την προώθησή του.

Ένας λόγος που δεν το κάνει είναι και μια ορισμένη προκατάληψή του ενάντια στο

τροτσκιστικό ρεύμα και την 4η Διεθνή (ένα χαρακτηριστικό όλου του ΝΑΡ, άλλωστε). Φτάνει μάλιστα να γίνει ως και αλαζονικός, όταν μιλώντας για τις «ανεπάρκειες» όλων των δυνάμεων πέρα του ΚΚΓ λέει: «… αυτή η τακτική –η απουσία αυτοκριτικής– δεν αρμόζει σε ρεύματα που θέλουν να είναι επαναστατικά, χειραφετητικά» (σελ. 243–244). Σίγουρα δεν είναι ο πολιτικός «χώρος» του Β. Μηνακάκη διαχρονικό υπόδειγμα ειλικρινούς και προωθητικής αυτοκριτικής…

(3) Τέλος, αλλά ίσως το πιο σημαντικό. Η αντιπαράθεση με τα πολιτικά συμπεράσματα του Β. Μηνακάκη έχει μια κρισιμότητα και στις σημερινές συνθήκες. Αυτές είναι ριζικά αλλαγμένες από τον Μάη του 1968 και κάθε μηχανιστική αναπαραγωγή του αποκλείεται. Αλλά είναι γεγονός ότι πολλά από τα στοιχεία που βρίσκουμε στον Μάη παραμένουν σημαντικά, και κατά πάσα πιθανότητα κεντρικά, για μια επαναστατική διαδικασία και στις μέρες μας (ο ρόλος της αυτοοργάνωσης, η γενική απεργία, το έγκαιρο ρίζωμα μιας επαναστατικής δύναμης (σε συνθήκες κρίσης σήμερα του εργατικού κινήματος), η ανάγκη της πάλης ενάντια στον πόλεμο και τον ιμπεριαλισμό κ.ά.).

Είναι προφανές ότι η θέση του Β. Μηνακάκη απηχεί μια πολιτική αναδίπλωση, θα την κωδικοποιούσαμε ως: «μακριά από το Μεταβατικό Πρόγραμμα!». Αυτήν είναι ολοφάνερη εδώ και αρκετό καιρό στο ΝΑΡ, σε μια προσπάθειά του να αποστασιοποιηθεί ή και να περιχαρακωθεί από τις δυσκολίες και την κρίση που δημιούργησαν τα διάφορα «μέτωπα». Είναι γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια υπήρξε και υπάρχει μια μεγάλη διαστρέβλωση και κακοποίηση του Μεταβατικού Προγράμματος και των συνθημάτων του, που έτσι επιχειρήθηκε να χρησιμοποιηθούν ως άλλοθι για τις οργανώσεις στο χώρο του ΣΥΡΙΖΑ και μετέπειτα της ΛΑΕ – ή, πιο γενικά, της καταστροφικής Λαϊκομετωπικής και Εαμικής κουλτούρας, των λεγόμενων «μετώπων» κ.λπ. Η σαφής οριοθέτηση απ’ αυτά είναι αναγκαία. Όμως αυτό δεν γίνεται με το «να πετάξουμε το παιδί μαζί με τα νερά», με την καταδίκη του Μεταβατικού Προγράμματος στο πυρ το εξώτερο, αλλά μόνο με τη μελέτη και αποκατάσταση του πραγματικού περιεχομένου του.

Το πρόβλημα δεν είναι μόνο θεωρητικό. Στις μεγάλες κρίσεις και κλονισμούς που βρίσκονται μπροστά μας, στα νέα επαναστατικά γεγονότα που ωριμάζουν, είναι μάλλον απίθανο ότι οι υποκειμενικές συνθήκες θα εμφανιστούν εξαρχής ολοκάθαρα ευνοϊκές. Ιδιαίτερα με τα σημερινά δεδομένα, όσο συνεχίζεται μια βαθιά κρίση του ίδιου του εργατικού κινήματος – σημειώνουμε: «Ίσως το 2017 σηματοδοτεί την αρχή του τέλους της μεταπολεμικής εποχής, και με μία έννοια και το τέλος του ίδιου του ιμπεριαλιστικού συστήματος όπως το γνωρίσαμε μέχρι σήμερα. Οι παγκόσμιες, περιφερειακές και τοπικές διευθετήσεις και ιεραρχήσεις που είχαν επιβληθεί βαδίζουν γρήγορα προς το τέλος τους, χωρίς από την άλλη

μεριά να διαφαίνεται μια λύση τόσο μέσα στο παγκόσμιο ιμπεριαλιστικό σύστημα όσο και στη βαθιά κρίση του καπιταλιστικού συστήματος. Αυτό σημαίνει ότι οι μέχρι τώρα κρίσεις και σπασμοί θα δώσουν τη θέση τους σε απότομες αλλαγές και ανακατατάξεις, σε γενίκευση των επιθέσεων και των πολεμικών συγκρούσεων αλλά και σε ένα νέο επαναστατικό κύμα. Από την άλλη, η δυσφήμιση του σοσιαλισμού από την κατάρρευση των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού, η εξαφάνιση της σοσιαλδημοκρατίας και του σταλινισμού κ.ά., η ατιμωτική διάλυση της Ενιαίας Γραμματείας, του κεντρισμού κ.ά., καθώς και οι ίδιες οι επιπτώσεις της κρίσης πάνω στην εργατική τάξη και οι ανακατατάξεις του βιομηχανικού προλεταριάτου σε παγκόσμιο επίπεδο κ.ά. θα βαραίνουν πάνω στο νέο επαναστατικό κύμα, δυσκολεύοντάς το στο μέγιστο βαθμό και επιβάλλοντας ιλιγγιώδεις και εκρηκτικές διακυμάνσεις στην ταξική πάλη σε παγκόσμιο επίπεδο» (22η Συνδιάσκεψη της ΟΚΔΕ – Απρίλιος 2018, Πολιτική Απόφαση, θέση 12 – υπογράμμιση δική μας).

Είναι λοιπόν μάλλον απίθανο ο Β. Μηνακάκης να βρεθεί στα νέα επαναστατικά γεγονότα (ή και πιο απλά μπροστά σε νέες «πλατείες»**16**) έχοντας μπροστά του μια χημικά ξεκαθαρισμένη κατάσταση, όπου η «ηγεμονική δύναμή» του (όπως κι αν την φαντάζεται, ότι κι αν σημαίνει αυτή) θα είναι τόσο επαρκής, ώστε να μην έχει να αντιμετωπίσει σημαντικά ερωτήματα στρατηγικής και τακτικής. Για άλλη μια φορά: από πού θα περάσει τότε ο δρόμος για την ανάπτυξη, για το προχώρημα μιας επαναστατικής διαδικασίας;

Φυσικά, αν κανείς ρέπει όλο και περισσότερο σ’ έναν ακολουθητισμό προς το ΚΚΕ, το οποίο φαντάζεται και παρουσιάζει ως «ταξική δύναμη» (σε αντιδιαστολή ίσως με τις «πλατείες»), ίσως κατά τι παραπλανημένη, αλλά που ο ρόλος της θα μπορούσε να είναι και θετικός, τότε δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα…

Για όποιον όμως θέλει να αποφύγει την Σκύλα του ΣΥΡΙΖΑ και τη Χάρυβδη του ΚΚΕ, θέλει να συμβάλλει στο προχώρημα μιας επαναστατικής διαδικασίας όσο το δυνατόν μακρύτερα, θέλει να αδράξει τις νέες ευκαιρίες για μια σοβαρή ενίσχυση των επαναστατών σε βάρος των ρεφορμιστών, ο στρατηγικός δρόμος είναι ένας: πραγματικό Μεταβατικό Πρόγραμμα – οικοδόμηση μιας επαναστατικής δύναμης.

Δυστυχώς, η πραγματική ανεπάρκεια της οπτικής και των θέσεων του Β. Μηνακάκη λίγα ουσιώδη μάς επιτρέπει σ’ αυτή την κατεύθυνση. Απαιτείται μια συνολική επάνοδος στον επαναστατικό μαρξισμό, όχι μόνο στον Μαρξ και στο Κεφάλαιο, αλλά και στο έργο των Λένιν και Τρότσκι – και ακόμα παραπέρα του Μαντέλ και της μεγάλης κληρονομιάς της 4ης Διεθνούς. Η επέτειος των 50 χρόνων από τον Γαλλικό Μάη πρέπει να είναι και μια αφορμή για μια τέτοια μελέτη, για την εξαγωγή των μόνων πραγματικά βιώσιμων πολιτικών και

στρατηγικών συμπερασμάτων.

Μάιος 2018

Ηρακλής Χριστοφορίδης

Σταύρος Σκεύος

Σημειώσεις–

1 Για τον Γαλλικό Μάη του 1968 βλ. τη συλλογή των εκδόσεων Εργατική Πάλη (1η έκδοση 2005), που περιλαμβάνει τα κείμενα: 1) Πάτρικ Σίηλ – Μωρίν Μακόνβιλ, Η Γαλλική Επανάσταση του 1968, 2) Πιέρ Φρανκ, Μάης 1968, Πρώτη φάση της γαλλικής Σοσιαλιστικής Επανάστασης, 3) Ερνέστ Μαντέλ, Διδάγματα από τον Μάη του 1968, 4) Ντανιέλ Μπενσάιντ – Αλέν Κριβίν, Εμείς είμαστε οι κληρονόμοι του Μάη ’68. Περισσότερα στο http://www.okde.gr/archives/1366.

2 Ενσωμάτωση στο αστικό καθεστώς. «Εθνική» και απαίσια στάση ενάντια στην αντιαποικιακή επανάσταση του αλγερινού λαού. Συστηματική διαπαιδαγώγηση πάνω στον «ειρηνικό και κοινοβουλευτικό δρόμο προς τον σοσιαλισμό», την «ειρηνική συνύπαρξη», την «προχωρημένη δημοκρατία», την αντιμαρξιστική θεωρία του κρατικομονοπωλιακού καπιταλισμού και του «κράτους των μονοπωλίων». Ασφυκτική γραφειοκρατική διαχείριση των συνδικάτων, κατάπνιξη της εργατικής δημοκρατίας. Εκλογικός και κοινοβουλευτικός κρετινισμός κ.ο.κ.

3 Δεν είναι μόνος του ο Β. Μηνακάκης σ’ αυτή την έμμεση απόκρυψη του αντεπαναστατικού ρόλου του ΚΚΓ. Έτσι π.χ. ο Φίλιππος Μπούρας χαρακτηρίζει το ΚΚΓ «ανίκανο να συνειδητοποιήσει την επαναστατική δυναμική που έχει ξεδιπλωθεί» (Τίποτα δεν θα είναι ίδιο ξανά: Ο γαλλικός Μάης του ’68, Εκτός Γραμμής (περιοδικό της ΑΡΑΝ), Μάιος 2008, διαδικτυακή αναδημοσίευση τον Μάιο του 2018). Φαίνεται ότι για τον συγγραφέα το ΚΚΓ δεν ήταν και τόσο ρεφορμιστικό, δεν υπεράσπιζε το αστικό καθεστώς, ίσως και να ήθελε να κάνει τη σοσιαλιστική επανάσταση, απλά κάπου δεν «συνειδητοποίησε τη δυναμική» και δεν τα κατάφερε… Δεν είναι βέβαια τυχαίο ότι ο Φ. Μπούρας (στα πρότυπα της ραφιναρισμένης αλτουσεριανής παραλλαγής του σταλινισμού) δεν κάνει στο άρθρο του καμία αναφορά στη JCR.

4 Ας πούμε παρεμπιπτόντως ότι είναι κάπως κωμικές οι γενικολογίες άλλων αριστερών οργανώσεων, που προσπαθούν πάση θυσία να αποφύγουν μια συγκεκριμένη αναφορά στη JCR

και τον πρωτοπόρο ρόλο της.

5 Φρανκ, ό.π., σελ. 220.

6 Μαντέλ, ό.π., σελ. 249–252 (υπογράμμιση του συγγραφέα).

7 Μαντέλ, ό.π., σελ. 258–259 (υπογράμμιση του συγγραφέα).

8 Η παρουσίαση του Εργατικού Ελέγχου και της Κυβέρνησης των Εργαζομένων από τον Β. Μηνακάκη πάσχει έτσι από μεγάλη ασάφεια και διαστρεβλώσεις, όταν τα συγχέει με κάποιον «πειραματισμό» ή με κάποια «αριστερή» ή «ριζοσπαστική» κυβέρνηση, στα πρότυπα μιας ρεφορμιστικής «δυαδικής οικονομίας» ή «αλληλέγγυας και συνεταιριστικής οικονομίας» ή «παραγωγικής ανασυγκρότησης» (σελ. 221), όπως κατά καιρούς έχουν παρουσιαστεί από τον ΣΥΡΙΖΑ/ΣΥΝ, τη ΛΑΕ ή το ΚΚΕ. Αυτά είναι πράγματι ξένα στον επαναστατικό μαρξισμό, αλλά δεν έχουν καμία σχέση με τα συνθήματα/άξονες πάλης του Μεταβατικού Προγράμματος.

9 «… καμία τάξη ιστορικά καθορισμένη δεν ανεβαίνει από μια παρακατιανή κατάσταση στην κυριαρχία ξαφνικά, μέσα σε μια νύχτα, ακόμα κι αν είναι νύχτα επανάστασης. Αυτή πρέπει κιόλας από την παραμονή να κατέχει μια θέση απόλυτα ανεξάρτητη απέναντι στην επίσημα κυρίαρχη τάξη… Η ιστορική προετοιμασία της εξέγερσης οδηγεί, σε περίοδο προεπαναστατική, σε τούτο: ότι η τάξη που είναι προορισμένη να πραγματοποιήσει το καινούριο κοινωνικό σύστημα, χωρίς να ’χει γίνει ακόμα κύριος της χώρας, συγκεντρώνει πραγματικά στα χέρια της ένα σημαντικό μέρος από τη δύναμη του κράτους, ενώ ο επίσημος μηχανισμός παραμένει ακόμα στα χέρια των παλιών κατόχων του. Από ’δω ξεκινάει η διαρχία μέσα σε κάθε επανάσταση» – Τρότσκι, Ιστορία της Ρωσικής Επανάστασης, τόμ. Ι, κεφ. XI: Η Διαρχία, σελ. 195–196, εκδ. Εργατική Πάλη. Και ακόμα: «Αν το κράτος είναι η οργάνωση της ταξικής κυριαρχίας, κι αν η επανάσταση είναι η αντικατάσταση της κυρίαρχης τάξης, το πέρασμα της εξουσίας από τη μια τάξη στην άλλη πρέπει αναγκαστικά να δημιουργεί ανταγωνισμούς στα πράγματα του κράτους πρώτα απ’ όλα με τη μορφή της διαρχίας.» – στο ίδιο, σελ. 202. Οι υπογραμμίσεις δικές μας.

10 Μαντέλ, Διδάγματα από τον Μάη του 1968, στο II. Τυπολογία επαναστάσεων σε ιμπεριαλιστικές χώρες, σελ. 244, ό.π.

11 Ο Β. Μηνακάκης αναφέρει σωστά ότι αυτό το κείμενο ήταν για τη JCR «κάτι σαν εγκόλπιο». Βιάζεται όμως να συμπληρώσει: «Ακόμα και οι δυνάμεις όπως η JCR, που

αναζητούσαν την τυπολογία των επαναστατικών κρίσεων της νέας εποχής στις επεξεργασίες του Μαντέλ… σίγουρα αιφνιδιάστηκαν: τα παραδείγματα που χρησιμοποιούσαν φάνταζαν πολύ μικρά μπροστά σε αυτό που βίωναν» στο Γαλλικό Μάη (σελ. 185). Μα πραγματικά, συνιστά αυτό στοιχειοθέτηση της «ανεπάρκειας» του Μαντέλ ή της 4ης Διεθνούς; Ή μια κοινοτοπία, ότι η ζωντανή πείρα των μεγάλων επαναστατικών γεγονότων πάντα ξεπερνάει και εμπλουτίζει τις θεωρητικές επεξεργασίες. Θα ήταν πιο απλό για τον Β. Μηνακάκη να παραδεχτεί, ως βάση και μιας παραπέρα συζήτησης (πάντα αναγκαία), την ξεκάθαρη ανωτερότητα των επεξεργασιών του Μαντέλ και της 4ης Διεθνούς εκείνη την περίοδο, αντί να διακατέχεται από το άγχος να καταγράψει σε κάθε σημείο την υποτιθέμενη «ανεπάρκειά» τους.

12 Ο Δ. Καλτσώνης (που βρίσκεται ιδεολογικά και πολιτικά στο χώρο των υπερσταλινικών ομάδων Κορδάτος και Εργατικός Αγώνας) στο κείμενό του Μάης του ’68 και επαναστατική δημοκρατία δίνει την εξής κατηγορηματική «λύση»: «Δεν υπήρξε δυνατότητα ανατροπής της κυβέρνησης και αντικατάστασης του αστικού κράτους από μια επαναστατική δημοκρατία τύπου Παρισινής Κομμούνας» (υπογραμμίσεις του συγγραφέα) – γιατί, όπως εκτιμά, δεν υπήρξε επαναστατική κατάσταση, πράγμα που με τη σειρά του οφειλόταν στην αντικειμενική οικονομική κατάσταση, που δεν οδηγούσε την επιδείνωση των συνθηκών ζωής των εργαζομένων πέρα από κάποια συνηθισμένα όρια. Ένας χυδαίος οικονομισμός, ντυμένος με «αντικειμενικές συνθήκες», επιστρατεύεται για να βγάλει λάδι τον αντεπαναστατικό ρόλο και τον σταλινικό ρεφορμισμό του ΚΚΓ, στα οποία βέβαια ο Δ. Καλτσώνης δεν κάνει καμία αναφορά.

13 Υπάρχει κάποιο ιστορικό παράδειγμα όπου, πέρα από τις προγραμματικές αναφορές εργατικών οργανώσεων, μια επαναστατική διαδικασία ξεκίνησε με την λεπτομερή καταδίκη του «πυρήνα των καπιταλιστικών σχέσεων»; Ο Β. Μηνακάκης φαίνεται εδώ δέσμιος της παλιάς, στατικής σταλινικής αντίληψη για την ανάπτυξη της συνείδησης των μαζών (την οποία αποθεώνει φυσικά το ΚΚΕ). Το ζήτημα δεν είναι αν, με κάποια μεζούρα, η α΄ ή β΄ εργατική διεκδίκηση στον Μάη ξεπερνούσε κάποιο προκατασκευασμένο όριο επαναστατικότητας. Αλλά ότι μέσα στην κρίση που είχε δημιουργηθεί, η γενική απεργία και το κίνημα έτειναν προς την αμφισβήτηση της αστικής εξουσίας. Για να το ωθήσεις προς τα εκεί, δεν μπορείς να ανακαλύπτεις παντού «εγγενή όρια» και «τάσεις ενσωμάτωσης», που οδηγούν μόνο στον σκεπτικισμό και την παράλυση. Ας θυμηθούμε τον Τρότσκι: «Οι μάζες δεν ρίχνονται στην επανάσταση με ένα ολοέτοιμο σχέδιο κοινωνικής αλλαγής, αλλά με το στυφό αίσθημα ότι δεν μπορούν πια να υποφέρουν άλλο το παλιό καθεστώς. Μόνον ο διευθυντικός κύκλος της τάξης τους κατέχει ένα πολιτικό πρόγραμμα, που χρειάζεται ωστόσο να επαληθευτεί από τα γεγονότα και να επιδοκιμαστεί από τις μάζες. Το ουσιαστικό πολιτικό

προτσέσο μιας επανάστασης βρίσκεται ίσα–ίσα σε τούτο, ότι η τάξη αποχτάει συνείδηση των προβλημάτων που βάζει η κοινωνική κρίση, και ότι οι μάζες προσανατολίζονται ενεργά σύμφωνα με τη μέθοδο των διαδοχικών προσεγγίσεων» – Ιστορία της Ρωσικής Επανάστασης, τόμ., Ι, πρόλογος του συγγραφέα, σελ.16, ό.π.

14 Ο Αλ. Αναγνωστάκης (που οι απόψεις του κάθε άλλο παρά φιλοτροτσκιστικές είναι) στο κείμενό του Μάης ’68, Από παντού ακούω τις μελωδίες της διαδήλωσης (ιστοσελίδα kommon.gr), αν και δεν χρησιμοποιεί ανοιχτά τον χαρακτηρισμό των ΚΚ ως σταλινικών και αντεπαναστατικών, έχει μια κατά βάση σωστή τοποθέτηση: «Αλλά ‘το κόμμα’ στη Γαλλία, Ιταλία, παντού, ήταν αμήχανο μπροστά στη νέα πρόκληση της Ιστορίας και της κοινωνίας, αδυνατούσε να ηγεμονεύσει… Σημειωτέον πως τα ίδια κόμματα 24 χρόνια πριν παρέδιδαν με πανομοιότυπο τρόπο με της Ελλάδα τα όπλα του αντιφασιστικού αντάρτικου και συμμετείχαν σε αστικές κυβερνήσεις… Τα κόμματα αυτά στην ουσία είχαν από καιρό πάρει διαζύγιο από τις ‘επαναστατικές χίμαιρες’ ενδεδυμένα όμως εξωτερικά με τα ρούχα και το κύρος των συνταρακτικών επαναστάσεων του 20ου αιώνα που τους προσέδιδαν ένα κύρος που δεν τους αντιστοιχούσε. Ο Μάης του ’68 έφτασε λοιπόν ως εκεί που μπορούσε να φτάσει γιατί τα πολιτικά υποκείμενα μιας νέας εργατικής χειραφετητικής επαγγελίας είχαν από καιρό εκλείψει.» (υπογράμμιση του συγγραφέα). Πρόκειται για μια διατύπωση αρκετά κοντά σ’ αυτή της «κρίσης ηγεσίας» των επαναστατών μαρξιστών και μάλλον πιο διεισδυτική και γόνιμη από τη διαρκή αναζήτηση «τάσεων ενσωμάτωσης» και «εγγενών ορίων» της εργατικής τάξης από τον Β. Μηνακάκη.

15 Το 2009 η LCR αυτοδιαλύθηκε για να συγκροτήσει το NPA (Νέο Αντικαπιταλιστικό Κόμμα). Συμφωνούμε με όσους –σήμερα που είναι πολύ αργά πια…– λένε ότι αυτό ήταν «αμφίβολο» ή και «αυτοκαταστροφικό» και έχουμε τοποθετηθεί πολύ πιο κατηγορηματικά πάνω σ’ αυτό, όχι φωτογραφίζοντας την ιστορία από τα οπίσθια, αλλά όταν διαπράττονταν το έγκλημα. Δεν ήταν μια «μετεξέλιξη», αλλά μια κατάρρευση, που άφησε ένα μεγάλο κενό στην ευρωπαϊκή άκρα αριστερά, με βαρύτατες συνέπειες και τραγικά αποτελέσματα εντός και εκτός Γαλλίας. Η ΟΚΔΕ είχε προειδοποιήσει πολύ πριν και εκτεταμένα, όχι μόνο για τη Γαλλία αλλά και για τον εκφυλισμό συνολικά της Ενιαίας Γραμματείας της 4ης Διεθνούς και τις συνέπειές του.

16 Την εμπειρία των οποίων δείχνει μια τάση να απορρίψει σε κάποιες αποστροφές του βιβλίου του.

Πηγή: **okde.gr**